شێرزاد حەسەن "هەمیشە وتومە بەختیار عەلی لەو ئیبراهیمە دەچێت کە دەیەوێت لەڕێگەی شکاندنی بتەکانەوە گومان دروستبکات"

بەشی کۆتایی
دیداری مەریوان هەڵەبجەیی
فۆتۆ : هێمن عەبدولقادر

● ئەم بەشەی گفتوگۆ لەگەڵ مامۆستا شێرزاد حەسەن-دا، دوایین بەشی کتێبێکەو لە ئایندەدا لەگەڵ چەند فەسڵێکی تردا بڵاودەبێتەوە، ئەمەش دوایین بەشێتی لە گۆڤاری لڤین-دا بڵاودەبێتەوە، نووسەر لەبارەی نوێخوازیو چەمکی نوێگەری بەگشتیو بەرهەمی نەوەی نوێو بەرهەمەکانی نووسەرو رووناکبیر بەختیار عەلی دەدوێتو پاشان بەوردی باس لەو سەفەرەی دەکات کە بە داوەتی (PEN) چوو بۆ وڵاتی فنلەنداو ئاماژەش دەکات بە جیاوازییو پەیوەندییەکانی کولتووری ئێمەو ئەوان.

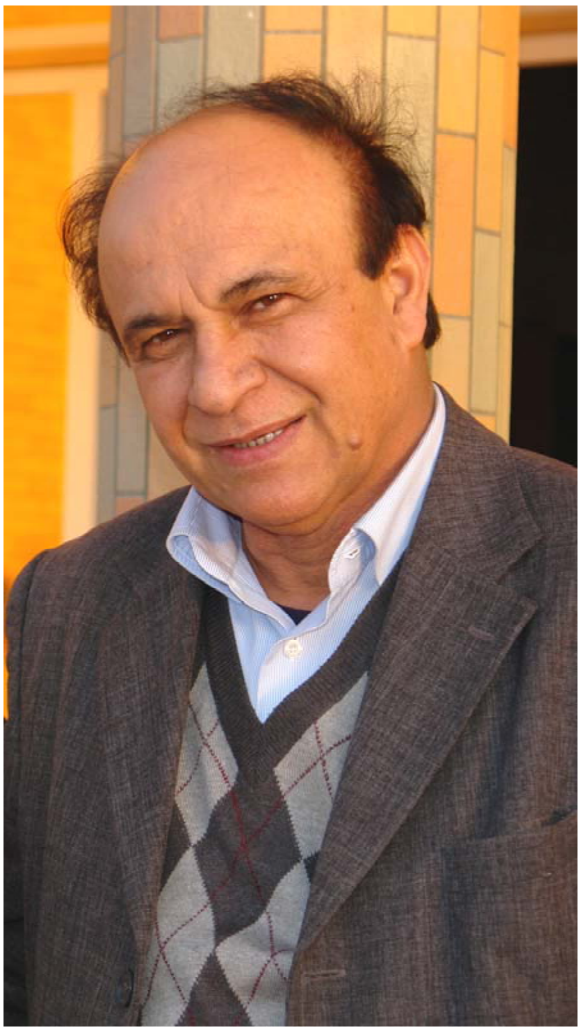

لڤین: نوێخوازی لای تۆ چییە؟ ئەی لای نووسەرانی کورد چۆنی دەبینیت؟

شێرزاد حەسەن: بۆ من نوێخوازی زادەی یا بەرهەمی ژینگەیەکی تازەیە کە ئەقڵێکی تازە بەرهەمی دەهێنێت. تۆ ناتوانیت بانگەشەی نوێخوازی بکەیت، ئەگەر هەموو شتەکانی تریت فەراهەمنەکردبێتو لە سەردەمەکەی خۆت بەباشی تێنەگەیشتبیتو خاوەنی هەموو ئەو کەرەستەو زمانانە نەبیت کە دەتوانێت تەعبیر لە ساتەوەختی هەنوکەیی بکات، بۆیە نوێخوازی پێویستی بە زمانو تەکنیكو فۆرمو لە هەمووی گرنگتر جیهانبینی نوێی هەیە، ئایا تۆ دەتوانیت بەبێ ئەوەی جیهانبینییەکی تازەت هەبێت، یاخود بەبێ ئەوەی کەسێکی سەرکێش بیت باس لە نوێخوازی بکەیت، یا بەهرەمەند بیت، بایی ئەوەی کە فکرەیەکی قووڵت هەبێت. تۆ تا هەموو ئەمانەت نەبێت، ناتوانیت قسە لەنوێخوازی بکەیت. دەبێت خاوەن مەعریفەتێکی زۆر قووڵ بیت بۆ تێگەیشتن لە سەردەمەکەی خۆت. پێموایە هەر نووسەرێکی هاوچەرخ خاوەن ئەفسانەیەکی تایبەت بە خۆیەتی، ئەگەر تۆ خولقێنەری ئەفسانەیەکی تازە نەبیت کە ئەفسانەی خۆتە، یا خەونبینینێکی خۆتە یان جیهانبینیەکی تایبەت بە خۆتە، ناتوانیت نووسەرێکی نوێخواز بیت. من وەك نووسەرێك ناتوانم بڵێم سەبارەت بە سێکسو مەرگو خۆشەویستیو بوونو نەبوون نوێخوازی تایبەت بە خۆمم هەیە، یان بانگەشەی نوێخوازی بکەم، لە کاتێکدا من هیچ جیهانبینیو دیدگایەکی تایبەت بە خۆمم نەبێتو بەدیهێنانی ئەو دیدگاو روانگەو جیهانبینییە لە شەوو رۆژێکدا پەیدانابێت. دەبێت هەزمی کۆی مەعریفەتی چەرخەکەی خۆت کردبێت، کە باس لە نوێخوازی دەکەیت، دەبێت کوڕی سەردەمەکەی خۆت بیتو لە هەموو نهێنییەکانی سەردەمی خۆت گەیشتبیتو لە پێویستییەکانو لە خەونەکانی ئێستای خۆت گەیشتبیت. ئیدی بایی چەند تۆ دەتوانیت قودرەتو هێزێکی وا گەورەت هەبێت کە هەڵکۆڵینێكو تێگەیشتنێکت بۆ ئەم قۆناغە هەبێت، ئەوە پەیوەست دەبێت بە تواناو ئەندێشەی تاکەکەسی خۆتەوە. تا چەند توانیبێتت چووبیتە چینەکانی ژێرەوە، لە بواری خوێندنەوەی کۆمەڵگای خۆت، ئەگینا ناتوانیت بەهیچ شێوەیەك
بانگەشەی نوێخوازی بکەیت.

لڤین: رات لەسەر بەرهەمی نووسەرانی نەوەی نوێ چییەو تا چەند ئاگاداری بەرهەمەکانیانیت؟

شێرزاد حەسەن: هەندێکیان تاکو تەرا، بۆ نموونە؛ کۆی ئەزموونی جەمال جەبار غەریب-م خوێندووەتەوەو لەسەرم نووسیوە، وەك گیانی تاشەکانو شکانی زێ. سەرەتا چوار پێنج چیرۆکی جوانی نووسی، بەڵام هەندێك ئەزموونی تری هەیە، وەکو؛ چناری شیر، بەناوی نۆڤلێت نووسیویەتی، من هیچ چێژێکم لێنەبینی. هەندێك جار هەندێك چیرۆك دەنووسێت، سەرسامم دەکات، وەك؛ شکانی زێ یان گیانی تاشەکان، بەڵام کۆی چیرۆکەکانی رێبوار حەمەڕەحیم کە رەنگە چوار پێنجێك بووبن، زۆر زۆر سەرسامیانکردم، فەزایەکی ترە، چیرۆکی عەتا محەمەد بردمی بەرەو لای خۆی، گۆران باباعەلی کە ئێستا لە هۆڵەندایە، سەرەتایەکی جوانی هەبوو، ئەویش لەبەرئەوەی لەنێوان وێنەکێشانو خوێندنی ئەکادیمیو لەنێوان چیرۆكو لەنێوان تاراگەودا، ئێستا نازانم گەیشتووەتە کوێ، بەڵام دەکرێت نەوەیەك بن کەمو زۆر هەندێکیان لەنێوان بەرهەمهێنانی جوانیو ناشرینیدا تیا ماون، بۆ نموونە؛ کوڕێك هەیە، مەولود ئیبراهیم، راستە چیرۆکی زۆر کەمی نووسیوە، بەڵام هەندێك شتی زۆر جوانی نووسیوە کە پێمخۆشە لەپڕ چیرۆکێك دەنووسێت، دەکرێت چیرۆکەکەی سادە بێت، واتە ئەزمونێکی زۆر پڕنییە لەبەردەممدا کە بڵێم بەکۆی ئەو ئەزموونە سەرسامم، بەڵام هەر چیرۆکنووسێك لەو چیرۆکنووسانە، بۆ نموونە؛ شیرین کافو کاروان عومەر کاکەسوورو یوسف عیزەدینو ئاکۆ کەریمو چەندین کەسی تر کە ئێستا ناوەکانیانم لەبیرکردووە، کاردەکەن، بەداخەوە ناتوانم هەموو ناوەکان بیر خۆم بێنمەوە، بەڵام وەکو پێموتی گەمە لەنێوان جوانیو ناشرینی دەکەن. هەستدەکەم دەکرێت نەوەیەکی جیاواز بن لە هەندێك رووەوە.

دەکرێت زمانێکی خۆیان هەبێتو هەستدەکەم هێشتا عومرێکی درێژیان لەبەردەمدایە تا بتوانن کاربکەن، ئەوانیش هەر لەو ئەزموونکارییەدا دەژینو نازانم ئایا لە ئایندەدا چۆن دەبن، چونکە هەمیشە ئایندە قسەی خۆی هەیە. نەوەیەك هەیە ژمارەیەکی زۆری ئیفلیجە، ئەراگۆن وتەیەکی بەناوبانگی هەیە کە دەڵێت؛ هەموومان لاساییکەرەوەین. من دەیان جار ئەم رستەیەم دووبارەکردووەتەوە، ئەوە نییە وەك پینەکردن یان پاساودان تەماشابکرێت. منیش جاروبار تۆمەتباردەکرێم، بەڵام هەستدەکەم دیسانەوە زۆر رەوایە قسەی خراپ لەسەر ئێمە بکرێت، هەموو تۆمەتێك رەوایە، هەرچی گوناه هەیە رەوایە، ئەگەر مێژووی ئەدەب هەبێت، بەیانی دەیسەلمێنێت کێ شتێك لە رۆحیدا هەڵدەقوولا، کێش درۆزنو ساختەکار بوو، مەرج نییە ئەمڕۆ هەموو شتەکان دەربکەون، بەڵام ئەزموونی بەختیار نەك وەك ئەوەی کە رۆمان دەنووسێت، بەڵکو وەك کوڕێك لەنێوان شیعرو لێکۆڵینەوەو رۆماندا خاوەن ئەزموونێکی تایبەتە. هەموو جارێك بە خۆم وتووە من لە دەرەوەی خۆم کەسێك ببینم بەو هەموو گومانو پرسیارەوە، هەر ئەوەندە دەکرێت بڵێم شاگەشکەم بەو گومانو پرسیارانە، خۆشمدەوێت، نەك لەبەرئەوەی دڵداری لەگەڵدا دەکەم، بەڵکو لەبەرئەوەی ئەو کەسە دەکرێت میراتێك بۆ منو خەڵکی دەوروبەری من زیادبکات، دەبێت پێشوازیی لێبکەم، بۆیە پێشوازیی لە بەختیار پێویستە، پێشوازییەکەش کوێرانە نییە، وەك کەسێك کە جیلی دوای منەو دەکرێت پێبڵێین دەنگی دیاری نەوەی نوێ، بەڵکو پێشوازیی لە کەسێکە کە هێزێکی تازەی پێیەو وزەیەکی تازەی پێیە کە دەکرێت ڕێزی لێبگیرێت، بەڵام ناتوانمو شەڕیشم نییە لەگەڵ ئەو کەسانەی هێرشدەکەنە سەر من یان ئەوان، ئەوان ئازادن. لەنێوان ئێمەو دۆستو دوژمنەکان، خوێنەری سادە هەیە کە ئێمە دەنگمان پێیاناگات، مەبەستم سادە ئەوە نییە کە گێلە. خوێنەرێکە تەماسی راستەوخۆی لەگەڵ مندا نییەو لە بواری فکرو ئەدەبیشدا قسەی خۆی هەیە، ئەو کەسە دواجار بەقەد خوێنەرەکان، شیکاریی خوێندنەوەی دەقی جیای هەیە.

لڤین: مامۆستا جەنابت وەك نووسەرێکی بەتوانای جیلی حەفتاکانو هەشتاکان کە تاوەکو ئەمڕۆش بەردەوامیت، پێشوازییەکی تایبەتت کردووە لە جیلی دوای خۆتو نەوەی نوێو هەمیشە بەجوانیو شایستەییەوە باستکردوونو هەرگیز وا دەرنەکەوتووە کە مەترسییت هەبێت لەوەی کە ئەو جیلەی دوای خۆت تۆ بسڕنەوەو لەبیربکرێیت. نموونەیەکی دیاریش؛ دەرکەوتنی نووسەرو رووناکبیر بەختیار عەلی بوو لە ناوەندی رووناکبیریی کوردیدا، ئەو پێشوازییەی جەنابت بۆ ئەو، بە جۆرێك وەك پێشبینییەکی چاوەڕواننەکراو سەیردەکرا. ئەمڕۆ لە پاش چەندین ساڵ کە بەختیار عەلی ناوێکی دیاری ناو ناوەندی روناکبیریی کوردییە، چۆن دەڕوانیتە کارو بەرهەمەکانیو خوێندنەوەت چییە بۆی؟

شێرزاد حەسەن: بێگومان من چەند جارێك دووبارەم کردووەتەوە؛ ئەو یەکێکە لەو کەسانەی پرسیاری دروستکرد، من ناڵێم بەر لەو پرسیارو گومان نەبووە، بەڵام ئەو پرسیارو گومانی تازەی هێنایە کایەوە، تووڕەبوونی کرد بە سیاسەتی خۆی، تووڕەبوون لە دۆخێك کە دۆخی ئێستای کوردەو ئەو توانی لە ڕێگەی پەیداکردنی مەعریفەیەکی قووڵو ئاشنابوونێکی باش بە فیکری خۆرئاوا، گرنگییەکی زۆر بدات بە کۆمەڵگەی کوردیو خوێندنەوەی تازە لە ڕێگەی کۆمەڵێك تیۆریسێنو بیرمەندو فەیلەسوفی گەورەوە بۆ کۆمەڵگەی کوردی بکات. پێموایە بەختیار سەرچڵترین کەسی ئەو نەوەیە بوو، سەرکێشترین کەس بوو کە توانی بەبێ شەرم ئەو پانتاییە رەشانە ببینێت کە لە ژیانی سیاسییو کۆمەڵایەتیی ئێمەدا هەیە، تا ئێستا کەس لێی نەدواوە، یاخود بێدەنگییەکی زۆر هەبووە بەرامبەریان، ئەو توانی ئەو کەلاوەیەمان پیشانبدات کە لەناو هەریەك لە ئێمەدایەو لەناو خانەکانی ژیانی ئێمەدایە. ئەو بۆ خۆی کەسێکە کارەکانی خوێندنەوەی جیاواز هەڵدەگرێت، خوێندنەوەی بۆ کۆمەڵگای کوردی لە ڕێگەی وتارە فیکرییەکانییەوە، خوێندنەوە بۆ شیعرەکانی، هەروەها رۆمانەکانی، کە شوێنی تایبەتو پانتایی گەورەی ئەدەبیاتی کوردییان داگیرکردووە، بەشێکی تر لە بەرهەمە گەورەکانی، بابەتە رەخنەییەکانیەتی لەسەر ئەدەبو کولتووری کوردیو پێویستی بە لەسەر وەستانو خوێندنەوەی جیاوازو دەوڵەمەند هەیە، بۆیە سەیردەکەیت ئەمڕۆ هێندەی دۆستەکان، دوژمنی بۆ پەیدابووەو لێرەو لەوێ تۆمەتی بۆ هەڵدەبەستن. بەلای منەوە تووڕەبوونی ژمارەیەك لەو خەڵکە سەیرنییە کە چاوی بینینی ئەو هەموو داهێنانەیان نییە، لەبەرئەوەی هەموو بیرێکی نوێ بەئاسانی لە قۆناغی یەکەمدا هەرگیز قبوڵناکرێت. هەمیشە ژمارەیەکی یەکجار زۆر لە خەڵك بەو فیکرو دیدگا تازەیە، بەو جۆرە بیرکردنەوەیە ئاشنا نین. ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی کە بەدگومانییەکی گەورە دروستببێت لەلایان بەرامبەر بە ئەو کەسە یا بەرامبەر بە داهێنانەکەی. ئەوەندەی من ئەدەبیاتو نووسینەکانی بەختیار عەلی دەخوێنمەوە، هەستدەکەم پەرۆشییەکی گەورەی هەیە بۆ وردبینینی کۆمەڵگای خۆمان. ئەو پێویستە وەکو خۆی بخوێنرێتەوە نەك وەکو ئەوەی کە دەبێت جوانبکرێت. بەهیچ شێوەیەك ئەو خۆشی لەگەڵ ئوتووکردنو میکیاجکردندا نییە، هەروەکو چۆن خۆی لەگەڵ رووتکردنەوەی شتەکاندایە، بۆیە ئەو لەو منداڵەی ناو چیرۆکەکەی ئەندەرسن دەچێت کە لە چیرۆکی (بەرگی ئەفسووناوی)دا دەڵێت؛ پاشا تۆ رووتی، لە کاتێکدا هەموو وەزیرو گزیرەکان درۆ لەگەڵ پاشا دەکەنو دەڵێن تۆ بەرگێکی ئەفسووناویت لەبەردایە. ئەو پاشا رووتدەکاتەوە، لەبەرئەوەی لە راستیدا پاشا خۆی رووتە. ئەو لەناو ئەو ناوەندەی ئێمەدا، دیارترین دەنگە کە بەدرێژایی ئەم چەند ساڵەی دوایی بەجورئەتەوە هەمیشە ئەو روتێتییەی پیشانداوەو هەوڵیداوە حەقیقەتەکان وەك خۆی ببینێت. بۆ دەبێت من پێشوازی لەم دەنگە جدییو بوێرو داهێنەرە نەکەم، بۆ دەبێت ڕێزی نەگرمو خۆشمنەوێت، ئایا گوناه نییە کەسێك بەدرێژایی بیست ساڵ ئەو هەموو چالاکیو کۆڕو بەرهەمو سیمینارو شاکارە ناوازەیەی هەبێت، ڕێزی لێنەگیرێت. من خۆشحاڵم بەوەی کە یەکێك بووم لەو کەسانەی کە لە سەرەتاوە ئەگەر توانیبێتم پێشوازییەکی باشم لەو کوڕە کردبێت، چونکە بە شایستەی زۆر لەوە گەورەتری دەزانم، ئەمە شتێکیش نییە تەنها بەتایبەت من کردبێتم، لە کولتوورەکانی دنیادا هەمیشە نووسەرو رووناکبیرە گەورەکان شاگەشکە دەبن بە بینینی بەرهەمی جوانو قەڵەمی بەتواناو درەوشاوەی پاش خۆیان، نەك هەر پێشوازییان لێدەکەن، بەڵکو بەردەوام ڕێگایان بۆ خۆشدەکەنو هانیاندەدەنو لەڕێگەی میدیاکانەوە لەسەریان دەدوێن. بەداخەوە ئەمە تەنها لە کولتووری ئێمەدایە، کە بەو شێوە ناشرینە نەوەیەك دژایەتیی نەوەیەکی تر دەکاتو نایەوێت حەقیقەتەکان وەك خۆیان دەربکەون، ئەگەرچی ئەو

تێگه‌یشتم راسته کۆمه‌ڵگاکانی ئه‌وان کراوه‌ن، به‌ڵام له

نه‌وه کۆنه‌پارێزه زۆرو به‌هێزبن‌و سیسته‌مه گه‌وره‌کانیشیان له‌پشته‌وه بێت، ناکرێت بتوانن حه‌قیقه‌ته‌کان‌و شاکاره‌کان په‌رده‌پۆشبکه‌ن. هه‌میشه وتوومه به‌ختیار له‌و ئیبراهیمه ده‌چێت که ده‌یه‌وێت گومانێك دروستبكات له‌ رێگه‌ی شکاندنی بته‌کانه‌وه، ئه‌و زۆر به‌وردی‌و به‌ مه‌عریفه‌یه‌کی قووڵه‌وه ئیشیکردووه له‌سه‌ر شکاندنی موقه‌ده‌س‌و ئایدیاو کۆنه‌پارێزیی‌و هه‌موو چوارچێوه ته‌قلیدیی‌و دواکه‌وتووه‌کان. دیاره مێژوویه‌کی درێژی بتپه‌رستیش لای ئێمه هه‌یه، بتپه‌رستن به مانا فکرییه‌که‌ی ده‌ڵێم، بۆیه زۆر زه‌حمه‌ته تۆ ئیبراهیمێك قبوڵ بکه‌یت که بته‌کان بشکێنێت، چونکه تۆ قۆناغێکی دوورودرێژ له‌سه‌ر په‌رستنیان راهاتوویت. ده‌کرێت ئه‌و بته حیزب بێت، یان خێزان بێت، یان ده‌زگایه‌کی په‌روه‌رده‌یی بێت، یان هه‌ر خانه‌یه‌ك له خانه‌کانی ژیانی کۆمه‌ڵایه‌تی‌و سیاسیی ئێمه بێت.

لڤین: مامۆستا ده‌کرێت باس له‌و سه‌فه‌ره‌ی فنله‌ندات بکه‌یت، که ده‌کرێت به یه‌که‌مین سه‌فه‌ری فه‌رهه‌نگی نووسه‌ری ئێمه دابنرێت بۆ رۆژئاوا، مه‌به‌ستم ئه‌وه‌یه له ناوخۆی کوردستانه‌وه نووسه‌رێك داوه‌ت کرابێت بۆ کۆڕێکی ئه‌ده‌بی‌و گفتوگۆو موناقه‌شه‌ی له‌گه‌ڵ کرابێت، ئایا ئه‌و دیدارانه‌ی جه‌نابت که له رێگای ئه‌و کۆنگره جیهانییه‌وه مه‌یسه‌ر بوو، چه‌نده ده‌توانێت کاریگه‌ریی هه‌بێت له‌سه‌ر دروستبوونی په‌یوه‌ندییه‌کی باش له ئاینده‌دا بۆ ئه‌ده‌بیاتی ئێمه؟

شێرزاد حه‌سه‌ن: وه‌کو چه‌ند جارێکی تریش له دیده‌نی تر وتوومه؛ به داوه‌تنامه‌یه‌ك که یانه‌ی قه‌ڵه‌می جیهانی بۆی ناردم که پێیده‌وترێت (پێن)، چووم‌و موحازه‌ره‌یه‌کیشم هه‌بوو، له‌وێدا خوێندمه‌وه‌و ئه‌و رۆژگاره من له دۆخێکی خراپی ده‌روونیدا ده‌ژیام، له‌به‌رئه‌وه‌ی که‌م‌و زۆر هه‌ڕه‌شه‌و ترسێکم له‌سه‌ر بوو، ته‌نانه‌ت به ده‌لیلی ئه‌وه، خێزانه‌که‌م ئامۆژگاریی کردم که بمێنمه‌وه له‌وێ‌و ماوه‌یه‌ك خۆم بشارمه‌وه. مانه‌وه‌م په‌یوه‌ندیی هه‌بوو به خۆشاردنه‌وه‌وه، ته‌ماحێکی گه‌وره‌ش به‌وه‌ی که ئه‌گه‌ر بۆم بڕه‌خسێت‌و له‌وێ بتوانم بژیم، له‌گه‌ڵ شارستانیه‌تێك له رۆژئاوادا هه‌ڵبکه‌م‌و بڕۆم، به‌ڵام هه‌ڵمنه‌کردو له‌وه ده‌چێت من جووتیار بم، یان شوان بم، له‌ناوه‌وه سۆزێکی گه‌وره داگیریکردم بۆ خه‌ڵك‌و خاك، به‌و مانا ته‌قلیدییه نا که نیشتیمانپه‌روه‌رم، به‌ڵکو ئه‌و شوێنانه‌ش که زۆر ناشرینن، به منداڵی‌و گه‌نجێتی تێیدا ژیام، زۆم خۆشتردە‌وێت له‌و شوێنانه‌ی که جوانن‌و ئه‌گه‌ر له ژیانمدا کچێکم خۆشویستبێت یان کچێك منی خۆشویستبێت، منی دۆڕاندبێت، هه‌تا ئه‌ویش بۆ من مێژوویه‌که‌و هیچ رقم لێی نییه، له‌به‌رئه‌وه‌ی هه‌ر که‌سێك مێژوویه‌کت بۆ دروستده‌کات، من قسه له‌سه‌ر په‌یوه‌ندیی ده‌که‌م، سه‌دان ده‌ریاچه‌ی جوان هه‌بوو له فنله‌ند، به‌ڵام هیچ تامی ده‌ریاچه‌ی دوکان بۆ من نادات، سه‌دان دارستان‌و ملیۆنه‌ها دره‌ختی لێیه، به‌ڵام هیچ مانایه‌کیان به من نه‌به‌خشی، هێنده‌ی ئه‌و دارستانه‌ی که له کوران، که رۆمانه‌کانم ده‌بردو له‌ژێر دره‌خته‌کانی ئه‌وێ ده‌مخوێنده‌وه‌و گوێم له کوکوختییه غه‌مگینه‌کان ده‌گرت، قه‌ناعه‌تم وایه وه‌کو باشتاکر ده‌ڵێت؛ هێلانه‌ی یه‌که‌م مه‌رج نییه جوان بێت یان ناشیرین، ته‌نها ئه‌وه هێلانه‌ی تۆ بوو، بۆیه من سۆزێکی گه‌وره بۆ خه‌ڵکی داگیریکردم، گه‌ڕانه‌وه‌م بۆ لای ئه‌و که‌سانه‌ی که خۆشمده‌وێن یان خۆشیانده‌وێم، گه‌ڕانه‌وه‌م بۆ زێدو خاك‌و ئه‌و شوێنانه‌ی منداڵیم‌و گه‌نجێتیم تیا به‌سه‌ربردووه، ئه‌گه‌رچی زۆر ژیانێکی خراپیش ژیابم، من له‌وێ تێگه‌یشتم ئه‌وێ کۆمه‌ڵگه‌یه‌کی کراوه‌یه، به‌ڵام کۆمه‌ڵگه‌یه‌کی هیلاکیشه، خه‌ڵك له‌وێ به سه‌ده‌ها یا هه‌زاره‌ها ده‌بینیت، ته‌نهاو هیلاك‌و به‌ده‌مه‌ستن، هێنده‌ی ژماره‌ی ئێره بێوه‌ژنی لێیه، به‌ڵام کۆمه‌ڵگه‌یه‌کی کراوه‌یه، له رووی تاکڕه‌ویی‌و تاکه‌که‌سیی، خه‌ڵك له‌وێ ئازاده چۆن ده‌ژی‌و چۆن بڕیارده‌دات، به‌ڵام ئێمه ئه‌وه‌مان نییه، که‌م‌و زۆر ئێمه ده‌توانین به خۆمان بڵێین کۆمه‌ڵگه‌یه‌کی داخراوین، به‌ڵام له‌وێ فه‌زایه‌کی کراوه‌تر هه‌یه، بۆ جۆری هه‌ڵبژاردن له چۆنێتیی ژیانی خۆت، ته‌نها ئه‌وه جیاوازییه‌که‌یه، به‌ڵام ده‌کرێت جۆرێك له شارستانییه‌ت هه‌بێت، ده‌کرێت کۆشك‌و ته‌لارو جاده‌و باڕو تیاترۆخانه‌کان خاوێنتر بێت، به‌ڵام به‌و مانایه نییه کۆمه‌ڵگه‌یه‌کن جوانترن له ئێمه، ناکرێت ئێمه به کۆمه‌ڵگه‌یه‌ك بڵێین جوانه یان ناشیرینه، چونکه پێوانه‌ی جوان‌و ناشیرینی بۆ ئێمه جیاوازه، به‌ڵام وه‌کو شێرزاد، وه‌ك که‌سێك، بۆ خۆم من ئه‌و ده مانگه تێگه‌یشتم که ناتوانم له‌وێ بژیم، بۆ یه‌که‌مجار بۆنی مه‌رگ‌و پیریم کرد له خۆم، له‌وێدا هه‌ستمکرد پیرده‌بم‌و ده‌مرم، له مووی سه‌رمه‌وه هه‌ڵده‌وه‌ری تا ده‌گا به‌و به‌فره‌ی که له‌ژێر پێمدا بوو، حه‌وت هه‌شت مانگ له‌وێ خرمه‌ی ده‌هات‌و ئه‌و سپێتییه‌ی کفنی مه‌رگمی بیرده‌خسته‌وه، سپێتیی ئه‌م وڵاته گه‌وره‌یه زۆر هاوشانه له‌گه‌ڵ سپێتیی کفنی مه‌رگ، به‌تایبه‌تی که هاوڕێم رابه‌ر جه‌لال له‌وێ مرد، هه‌ستده‌که‌م له غوربه‌تدا مرد، ئه‌و کوڕه هیچ به‌ڵای نه‌بوو، مه‌رگی ئه‌و ترساندمی، له چه‌ندین دیده‌نی تر باسمکردووه، هه‌ستمکرد من رۆژێك وه‌کو ئه‌و ده‌مرم، به‌ڕاستی لێت ناشارمه‌وه تێگه‌یشتم که ئاشنانیم به میترۆو به شه‌مه‌نده‌فه‌ر، وه‌کو پێموتی له‌ناوما شوانێك؛ جوتیارێك؛ گاوانێك هه‌بوو که نه‌یده‌زانی له شارێکی وا قه‌ره‌باڵغدا بژی، ئاسووده‌م به کوێره‌گونده‌کانی لای خۆمان، به‌ته‌نها له‌و کوێره‌گوندانه‌دا یان له‌و شاره پیسانه‌دا ده‌توانم بژیم، من ده‌یان جاری تر وتوومه له‌وه ده‌چێت وه‌کو ئه‌و کرمه وابم که ئه‌گه‌ر له‌ناو گو ده‌رمبهێنیت، ده‌مرم. پێتده‌ڵێم من دوو ژیان ناژیم، یه‌ك ژیان ده‌ژیم، ئه‌گه‌ر دوو ژیان بژیامایه، یه‌کێکیان له وڵاتێك ده‌ژیام‌و یه‌کێکیان له تاراوگه، له‌به‌رئه‌وه‌ی قه‌ده‌ری من ئه‌وه‌یه که یه‌کجار ده‌ژیم‌و ده‌مرم، پێویسته له وڵات بم، به هه‌موو جوانی‌و ناشیرینی ئه‌م وڵاته خۆیه‌وه، ناشزانم ئه‌مه بڕیاری ئه‌مڕۆمه، له‌وانه‌یه به‌یانیش سه‌رهه‌ڵگرم وه‌ك هه‌ر شێتێك. ئیدی تا ئه‌م له‌حزه‌یه گه‌ڕانه‌وه‌م به بڕوایه‌کی زۆر گه‌وره‌وه‌و قه‌ناعه‌تم وایه من په‌یوه‌ندییه‌کی دڵدارییم له‌گه‌ڵ هه‌موو دره‌ختێك‌و بنچکێك‌و که‌رته‌شاخێك‌و جۆگه‌له‌یه‌ك‌و شه‌قامێك‌و قوڕاوێك‌و پیره‌ژنێك‌و گۆڕی دایکم‌و نازانم چی‌و چییه‌وه هه‌یه، په‌یوه‌ندییه‌ك ئه‌گه‌ر لێیدابڕێم، ده‌خنکێم، به‌بێ خه‌ڵك ده‌خنکێم، مه‌به‌ستم خه‌ڵك ئه‌وانه نییه که خۆشمده‌وێن، هه‌تا به دوژمنه‌کانیشه‌وه.

لڤین: مامۆستا به‌پێی ئه‌و دیدارانه‌ی که له‌و سه‌فه‌ره‌تدا له‌گه‌ڵ نووسه‌رانی وڵاتانی ئه‌وروپاو ئه‌مریکای باشوور هه‌تبوو، هه‌روه‌ها مانه‌وه‌ی ماوه‌ی چه‌ند مانگێك له‌ناو کولتووری ئه‌واندا،

دەکرێت لەبارەی پەیوەندیی کولتووری ئێمەو ئەوانو جیاوازییو هاوبەشییەکانەوە بدوێیت؟

شێرزاد حەسەن: هەستدەکەم زۆر سیفاتی هاوبەش هەیە لەنێوان مرۆڤ، مرۆڤی ناسكو جوانو خۆشەویست هەیە، لە فنلەندا خەڵکی زۆر خۆشەویستم ناسی، زۆر جوانو میهرەبان زۆر دڵسۆز، بۆیە دەکرێت ئەگەر قسە لەسەر ئەوە بێت کۆمەڵێك سیفەت هەبێت پێیدەوترێت جوان لە مرۆڤدا، لە رۆژهەڵاتو رۆژئاوادا هەیە. ئەگەر قسە لەسەر خۆشەویستییە، لەوێ خەڵك هەیە لەسەر عیشقو خۆشەویستی، وەکو منو تۆ دەتلێتەوەو دەگری، وەك چۆن خەڵکی لێرە درۆدەکات، لەوێش خەڵك درۆدەکات، وەك چۆن لێرە خەڵك خیانەت دەکات، لەوێش دەیکات، وەك چۆن خەڵك لەپێناو چیرۆکی عەشقێك؛ خۆشەویستییەك؛ مەبدەئێك، ئامادەیە سەری خۆی بکاتە قوربانیی، لەوێش هەیە ئامادەیە سەری خۆی بکاتە قوربانیی، وەك چۆن لێرە درەخت هەیە، لەوێش هەیە، وەك چۆن رووبار هەیە، لەوێش هەیە، وەك چۆن لێرە مەل هەیە، لەوێش هەیە، هەرچی سیفاتی جوانو ناشرین هەیە لەنێوان مرۆڤەکاندا، لە رۆژهەڵاتو رۆژئاوا کۆماندەکاتەوە، بۆیە هەستناکەم بوونەوەرەکان ئەوەندە بەو رادەیە لەیەك جیاببنەوە، ئەگەرچی رەنگە دوو کولتووری جیاواز بژین، زۆرکەسم دەبینی کە لەوێ دەژیا، یان فەرەنسییە یان یۆنانییە، کوڕو کچی رۆژئاوایە، لە زۆر سیفاتی سەیردا لە منێکی نەگبەتی هەولێریی دەچێت. لە کۆنفرانسەکەدا تووشی پیاوێك بووم دەیوت؛ سەدان برادەری ئافرەتم هەیە، شەوانە لەگەڵیان دەمێنمەوە، بەڵام ن ناتوانم لەگەڵ کەسێك بنوومو جووتبم، ئەگەر بێتو زۆر بەقوولی خۆشمنەوێت، من بەلامەوە سەیربوو، نووسەرێکی رۆژئاوایی رستەیەکی وا بە من بڵێت، وتی ژنەکەشم دەزانێت کە وایە. وتم من لە تۆ دەچم کە رۆژهەڵاتیشمو زۆر کەس بە کەرم دەزانێت، بۆیە هەستدەکەم جاری وا هەیە رۆحەکان دەکرێت بەریەکتری بکەون، ئەگەر رۆحەکان جوان بن بەریەك دەکەون، ئەگەر ناشرینیش بن بەریەك دەکەون، وەك چۆن ئێمە لێرە قاقا پێدەکەنین بۆ شتی سادەو نوکتە، ئەوانیش پێدەکەنن، وەك چۆن عەشق دەمانگرێنێت، ئەوانیش عەشق دەیانگرێنێت، وەکو منو تۆ غیرە لەیەك دەکەن، وەکو منو تۆ دەجەنگن، وەك منو تۆ شەڕدەکەن، وەك منو تۆ، سوور هەڵدەگەڕێنو تووڕە دەبن، وەکو منو تۆ، شکستو هەرەسو دۆڕان ئەزیەتیان دەدات، ئیدی سیفەتەکان هاوبەشن، بەڵام رەنگە جیاوازیی کولتوورێك لەگەڵ کولتوورێکی دیکەدا هەبێت کە ئەو فێرە ئازایەتی بووەو رووبەڕووی شتەکانی خۆی ببێتەوە، من فێرە شکستو ترسنۆکی کراوم کە رووبەڕووی نەبمەوە. من فێری سەرکێشی نەکراوم، لە منداڵییەوە کچەکەم فێرنەکراوە. ئەو شەو بەڕێگادا دەڕوا بە تەنیا، بەبێ ئەوەی باکی بەوە بێت لەوانەیە پەلاماربدرێتو بکوژرێت، بەڵام هیچ ئافرەتێك نییە لەم کولتوورەی تۆدا، نیوەشەو بێتە دەرەوەو بڵێت حەزم لە پیاسەیە، بەس لەوێ کە حەزی لە پیاسە کردبێت، دێتە دەرەوەو دەکرێت پەلاماربدرێتو دەیان ئافرەت لە نیوەشەودا لەوێ کوژراوەو چیرۆکی کوژرانی ئافرەتەکان ئیتر واناکات کە کچێك نیوەشەو نەیەتە دەرەوەو پیاسەنەکات. لەوێ کولتوورەکەی فێری ترسو شەرمێکی وات ناکات کە ئێمەی تێدا خنکاوینو ئەوەندە سیخناخ ناکرێت بە حەڵاڵو حەرام، ئەوەندە تابۆت بۆ دروستناکرێت، لەوێ شتێك نییە ناوی پیرۆزیی بێت کە ئێمە ئیش لەسەر پیرۆزیی دەکەینو ئەگەر لەوێ ئیش لەسەر یەقینو ئیش لەسەر گومان دەکرێت، ئەگەر لەوێ سیستمی پەروەردە فێرتدەکات قسەبکەیتو بدوێتو دەمەتەقێ بکەیت، لێرە فێری کەڕولاڵیت دەکات، جیاوازییەکان لێرەدایە، لەوێ عەشق بە ئاشکرایە، لەناو میترۆو پاسەکانو ژێرزەمینەکانو سەرزەمینەکاندا دەکرێت، لێرە عەشق دیمەنێکی حەرامە، تا ئێستا جیاوازییەکان لێرەدایە، بەڵام من دەیان کوڕو کچم بینیوە لەوێ لە کاتی دۆڕانی عەشق، دەگرینو وەکو منو تۆ قوڕ دەپێون، وەکو منو تۆ هەرگیز ناڵێن من یارێکی تر دەگرم، ئەو رەنگە بەیانی یارێکی تر بگرێت، بەڵام دەگری بۆ ئەو دۆڕانە، ئەمەیان جیاوازە، گوایە ئازادی سێکسیی هەیە، ئەوە قەت واینەکردووە خەڵك ماناکانی عەشق بدۆڕێنێت تا ئەو شوێنەو گوناهێکی زۆر گەورەیە وابڵێن. خەڵك لەوێ هەیە تا ئێستا بۆ عەشق دەژیو دەمرێتو خەڵك هەیە تا سەرئێسقان دەیەوێت نیشتیمانی خۆی بەجێنەهێڵێتو بجەنگێت، ئەو ئەفسەرەی چیرۆکی منی تۆمارکرد، چیرۆکی پەنابەری من، لە من زیاتر وڵاتەکە خۆی خۆشدەویستو بواری هەبوو بچێتە دەرەوە، بەڵام دەیوت دەبێت من لە فنلەندا بم، دەزانم فنلەندا نۆ مانگ خۆری تیانییە، بەڵام فنلەندام لە هەموو وڵاتێك زیاتر خۆشدەوێت، لەبەرئەوەی زێدی باوو باپیرمە، بۆیە من گەڕامەوە، وتم لێگەڕێ بگەڕێمەوە، وڵاتێکی جوانتان هەیە، بەڵام من تێیدا زۆر نەگبەتمو بەختەوەر نابم، هیلاکیم گەیشتە ئەو رادەیە پێمبڵێت من بە پشتو بە کۆڵ دەتبەمەوە، مادام تۆ ئەوەندە هیلاکیت، بۆ ئەوەی بگەڕێیتەوە ناو خەڵکی خۆت، کەواتە خەڵکێك هەیە وەکو منو تۆ وڵاتی خۆی خۆشدەوێتو خەڵکیش هەیە وەك منو تۆ یان برادەرێکمان، نازانم لە کوێ دەکرێت درۆبکات لە خاكو نیشتیمانی خۆی، مرۆڤناسەکان ئەوانەی کە خەریکی ئەنسرۆپۆلۆژیانو مرۆڤناسین، زۆر پێیان عەیبە لەم سەردەمەدا بڵێیت کولتووری یان کۆمەڵگەیەکی یان خێڵێکی ناو دارستانەکانی ئەفریقا یان هندییە سوورەکان یان ئوستوڕالییە کۆنەکان لە ئێمە نائینسانیترو ناشیرینترنو پێویستە بەمەدەنییان بکەین، چونکە لەو کۆمەڵگا زۆر سەرەتاییانە، ئەوەندە شتی جوان هەبووە کە لە کۆمەڵگەی ئەمریکیو فەرەنسیو بەریتانی نایگاتێ، ئەوەندە ڕێوڕەسمو دابونەریتی جوان هەیە کە هەموو شارستانییەتی ئەم سەردەمەی مرۆڤایەتی کە بانگەشەدەکات بۆ جوانیی مرۆڤ، هێندەی ئەوان جوان نین. سەرۆکی خێڵێکی هندی سوور دەبێت یەکەم کەس بێت پێشوازیی لە باڵخبوونی کوڕوکچێك بکاتو جەژنیان بۆ بگێڕێت، سەرۆك خێڵێك بەم دابونەریتو ڕێوڕەسمو یاسایانەوە بۆ لە سەرۆکی ئەمریکاو سەرۆکی ئێمە جوانتر نییە؟!.

ئەوە بۆیە قەت ئانترۆپۆلیژستەکان قسە لەسەر ئەوەناکەن کام کۆمەڵگە جوانەو کام کۆمەڵگە ناشرینەو کامەی کراوەو کامەی داخراوترە، مرۆڤی سەرەتایی هەیە کە ئێمە بە کێوییو وەحشی دەزانین، پێشوازیکردنیان لە باڵخبوونی کچێكو کوڕێك جوانترە، بە هەزار جار لە کراوەترین کۆمەڵگەی رۆژئاوایی، کە هێشتاش رەنگە گەڵای گیا بخۆنو لە سەراوی ئاسك بژین، بەڵام پێشوازیکردنیان لە باڵخبوونی کوڕو کچێك جوانترین پێشوازییو ئاهەنگە، تۆ نازانیت لە کوێدا جوانیو ناشیرینی هەیە، ئێمە چوزانین.